

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально - науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту

ГАЦЕНКО НАТАЛІЯ ЮРІЇВНА

УДК 338.439.5:633.85

РЕФЕРАТ

дипломної магістерської роботи

**УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ
ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ СОЇ**

*спеціальності 073 «Менеджмент»
(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)*

Харків – 2018

Дипломна магістерська робота є рукописом.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,
доцент,
Смігунова Олена Вікторівна,
Харківський національний
технічний університет
сільського господарства імені
Петра Василенка,
професор кафедри організації
виробництва, бізнесу та
менеджменту.

Захист відбудеться 17 грудня 2018 р. на засіданні
Державної екзаменаційної комісії у ХНТУСГ за адресою:
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, ауд. 105

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток вітчизняного аграрного виробництва в значній мірі залежить від ступеня освоєння нових технологій, інноваційно-інвестиційної привабливості аграрної сфери національної економіки і досягнутого рівня ефективності виробництва.

На сьогодні соціально-економічна ситуація в державі характеризується деяким нарощуванням виробництва сільськогосподарської продукції, порушенням міжгалузевих економічних зв'язків, диспаритетом цін на аграрну та промислову продукцію, низькою купівельною спроможністю населення. За такої ситуації актуалізується проблема пошуку резервів підвищення ефективності сільського господарства взагалі, та окремих його галузей зокрема.

Соя є сировиною для харчової, переробної промисловості, протягом років забезпечуючи населення повноцінними і доступними продуктами харчування, тваринництво – високопротеїновими комбікормами, а також важливим енергетичним ресурсом.

Соя посідає провідне місце у формуванні світових запасів олії, шроту та комбікормів. Вирощування сої у провідних країнах-виробниках характеризується високою економічною ефективністю.

За дослідженнями аналітиків біологічні резерви культури в Україні використовуються недостатньо. Попри помічену динаміку зростання урожайності культури, вона залишається низькою порівняно з показниками країн Європейського Союзу. Низька урожайність культури, відсутність інтересу до переробки соєвих бобів та інші фактори є причиною ризикованості галузі.

Проблемам світових тенденцій розвитку виробництва та збуту сої присвячені публікації вітчизняних вчених, зокрема А. Побережної, А. Бабича, Ю. Кернасюка, І Козакової. Для агротоваровиробників України соя є відносно новою сільськогосподарською культурою. Остаточо невирішеними є на сьогодні питання доцільності розширення посівних площ під соєю, економічної ефективності її виробництва, переробки та реалізації.

За ринкових умов господарювання визначальним чинником розвитку конкретного виробничого напрямку є прибутковість, тому вирішення проблеми нарощування обсягів виробництва сої в Україні актуалізує проблему необхідності визначення резервів розширення виробництва соєвих бобів, підвищення економічної ефективності розвитку соєвиробництва та обґрунтування напрямків її підвищення.

В Україні виробництво сої за останнє десятиріччя значно зросло. Основне вирощуванні культури зосереджено в господарствах лісостепової зони, розширюється виробництво культури на зрошуваних землях.

Метою досліджень дипломної роботи є удосконалення управління ефективністю виробництва та збуту сої.

Мета дослідження обумовила постановку і шляхи вирішення наступних **завдань**:

- обґрунтування стратегічного значення інтенсифікації виробництва та переробки сої;
- виявлення динамічних тенденцій змін організаційно-економічних характеристик підприємства;
- визначення внутрішньогосподарських резервів і розробка пропозицій щодо підвищення ефективності виробництва сої;

- оцінювання можливостей підприємства щодо використання виявлених резервів збільшення виробництва сої;

- аналіз ризиковості виробництва та реалізації сої на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення управління ефективністю виробництва та збуту сої у досліджуваному підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні, аналітико-дослідницькі та проектно-рекомендаційні аспекти операційного менеджменту в галузі виробництва озимої пшениці на підприємстві.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження положення економічної теорії, менеджменту, законодавчі та нормативні акти органів державної влади України, наукові розробки і публікації вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з питань розвитку та функціонування соєвиробництва в сільськогосподарських підприємствах.

Поставлені в дипломній магістерській роботі завдання вирішувались за допомогою таких методів дослідження: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення, розробка моделей, схем формування і розвитку шляхів вдосконалення управління ефективністю виробництва та реалізацією продукції підприємства, формулювання висновків); графічний (наочного зображення схем стану розвитку молока, формування інфраструктури ринку сої та соєвих продуктів); розрахунково-конструктивний (обґрунтування і розрахунок натуральних і вартісних показників виробничих витрат на вирощування ВРХ); статистико-економічний (аналіз розвитку і оцінка ефективності галузі виробництва сої) та ін. Достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій підтверджується

розрахунками, застосуванням значного фактичного матеріалу.

Інформаційною базою досліджень при підготовці дипломної магістерської роботи були нормативні акти, періодичні видання, довідники, підручники, посібники, статистична звітність досліджуваного підприємства та статистичні збірники. Дослідження результатів діяльності підприємства охоплюють період за 2015-2017 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретично-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні напрямів та шляхів вдосконалення управління ефективністю виробництва та збуту сої досліджуваного господарства. А саме:

удосконалено:

- ідентифікацію системи заходів з підвищення ефективності операційної діяльності шляхом співставлення показників рівня інтенсивності, результату та економічної ефективності інтенсифікації виробництва сої;

набуло подальшого розвитку:

- виявлення внутрішньогосподарських резервів збільшення виробництва продукції на основі визначення тенденцій запровадження прогресивних технологій соєвиробництва, а також збалансування структури посівних площ;

- визначення ризиковості запропонованих економіко-технологічних змін шляхом аналізу норми безбитковості.

Практичне значення одержаних результатів
Дипломна магістерська робота виконана на замовлення сільськогосподарського підприємства. Зроблено висновки та сформульовано пропозиції, що спрямовані на удосконалення управління ефективністю виробництва та збуту сої на підприємстві.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень є основою для удосконалення операційного менеджменту в зерновій галузі господарства. Результати досліджень опубліковані в матеріалах ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (ХНТУСГ, 2018), Віснику студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства (ХНТУСГ, 2018).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури. Вона виконана на 104 сторінках комп'ютерного тексту, містить 20 таблиць та 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 60 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні аспекти підвищення ефективності управління виробництвом та реалізацією сої» розглянуто: стратегічне значення інтенсифікації виробництва та переробки сої; стан вітчизняного соє виробництва; світові тенденції виробництва сої продуктів її переробки та експортні можливості України.

У другому розділі «Рівень організації вирощування сої в досліджуваному підприємстві» розглянуто: природно-економічна характеристика підприємства; організація виробничих процесів при вирощуванні сої; економічна ефективність вирощування сої на підприємстві..

У третьому розділі «Шляхи підвищення ефективності вирощування сої на підприємстві»

розглянуто: резерви збільшення виробництва продукції; підвищення ефективності інтенсифікація виробництва сої; аналіз ризиків виробництва сої.

ВИСНОВКИ

Вирішення проблеми підвищення економічної ефективності вітчизняних підприємств агропромислової сфери є запорукою забезпечення стабільності виробництва продукції. Основними резервами отримання високих зборів сої є впровадження заходів щодо удосконалення технології її збалансування структури посівних площ.

У дипломній роботі проведений аналіз господарської діяльності сільськогосподарського підприємства у 2015 – 2017 роках та запропоновані заходи по удосконаленню управління ефективністю виробництва та збуту сої.

1. Підприємство має слабкий рівень спеціалізації, є спеціалізованим господарством зерново-соняшниківницького виробничого напрямку.

Чільне місце у структурі товарної продукції сільськогосподарського підприємства у 2017 р. кукурудза на зерно – 33,2 % загального обсягу реалізації, друге місце в структурі належить соняшнику – 29,2 %, третє – сої (17,3 %).

2. У 2017 році в господарстві вирощували озиму пшеницю (урожайність 34,7 ц/га), яру пшеницю (29,7 ц/га), кукурудзу на зерно (81,1 ц/га), ячмінь ярий (24,9 ц/га), ячмінь озимий (16,9 ц/га), соняшник (15 ц/га), сою (33,7 ц/га).

3. При аналізі розміру підприємства, відмічене зростання усіх показників, таких як валова продукція у

постійних цінах (на 68,5 %), валова продукція у поточних цінах (на 202,3 %), товарна продукція (на 154,7 %), середньорічна вартість основних і оборотних фондів (на 280,3 %). Незмінними залишалися протягом досліджуваного періоду середньорічна чисельність працівників, зайнятих в сільському господарстві та розмір сільськогосподарських угідь, в тому числі ріллі. Це свідчить про те, що досліджуване господарство має розширений інтенсивний тип відтворення.

4. Показники виробничо-технологічної ефективності за досліджуваний період дещо змінилися: величина валової продукції (у постійних цінах 2010 р.) на 100 га сільськогосподарських угідь зросла на 68,5 % і склала у 2017 році 663,7 тис. грн, величина валової продукції (у постійних цінах 2010 р.) на 100 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів зменшилась на 55,7 % і склала у 2017 році 43,8 тис. грн.

Показники виробничо-економічної ефективності роботи сільськогосподарського підприємства - показник товарної продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь та величина валового доходу на середньорічного працівника – за досліджуваний період зросли в 2,5 рази.

Показник соціально-економічної ефективності роботи сільськогосподарського підприємства – рівень сукупної рентабельності – збільшився з 7,9 до 77,1 %, тобто на 69,2 процентних пункти.

Отже, виробничо-господарська діяльність досліджуваного підприємства в 2015 – 2017 роках є достатньо ефективною, є тенденції до зростання показників, позитивні показники підприємство отримало в значній мірі завдяки започаткуванню заходів щодо інтенсифікації виробництва та росту цін на продукцію.

5. Соя – унікальна кормова, продовольча, технічна і лікарська культура, завдяки цьому стала однією з головних стратегічних культур землеробства. В структурі товарної продукції сільськогосподарського підприємства у 2017 році займала 3-ме місце (17,28 % загального обсягу товарної продукції господарства). За період 2015 – 2017 років загальна площа посівів під соєю зросла незначно – з 27 га до 30,0 га.

Урожайність культури за досліджуваний період збільшилась на 21,5 ц/га, або майже втричі і склала у 2017 році 33,7 ц/га. Таким чином, валовий збір сої також значно зріс – 380 ц, або в 3 рази.

Рівень товарності продукції у 2017 році становив 79,3 %.

Виробнича собівартість 1 ц насіння сої в досліджуваному господарстві у 2017 році склала 348,1 грн, а виробничі витрати на весь обсяг виробленої продукції – 1010 ц – склали відповідно 351,6 тис. грн. У структурі витрат ПММ складають 11,1 %, насіння 6,1 %, витрати на оплату праці – 1,6 %.

У 2015 р. виробництво та реалізація сої для сільськогосподарського підприємства було збитковим. У 2017 р. величина прибутку на 1 ц продукції склала 482,4 грн, на 1 га – 16240,7 грн.

Показник рівня рентабельності соєвиробництва в сільськогосподарському підприємстві за 2015 – 2017 роки зріс на 147,3 відсоткових пункти і склав у 2017 році 127,3 %. Виробництво сталих урожаїв сої базується на високій культурі землеробства і використанні сучасних комплексів машин за відповідними технологічними лініями.

6. Олійними культурами, що вирощуються в досліджуваному господарстві є соя та соняшник. У таблиці 3.1 приведені порівняння основних показників

ефективності виробництва насіння сої та соняшнику на підприємстві у 2017 р. Аналіз показників доводить, що виробництво сої є більш вигідним для господарства. Так, прибуток на 1 га посівів сої на 10489,1 грн, або майже втричі більший, ніж на 1 га посівів соняшнику, а рентабельність сої вища на 42,4 відсоткових пункти.

7. Урожайність сільськогосподарських культур є основним фактором, який визначає обсяг виробництва продукції рослинництва.

Здійснивши вирівнювання динамічного ряду урожайності сої в сільськогосподарському підприємстві, бачимо, що урожайність культури має значну тенденцію до зростання. На нашу думку таке зростання урожайності пов'язане зі значними капіталовкладеннями, які здійснюються у господарстві та інтенсифікацією виробництва.

Значно підвищити врожайність сільськогосподарських культур можна дотриманням агротехнічних умов. Завдяки природним умовам та існуючим тенденціям щодо покращення матеріально-технічної бази, на нашу думку, господарство має гарні умови для впровадження інтенсивної технології вирощування культури.

8. Крім підвищення врожайності сільськогосподарських культур вагомими резервами збільшення продукції рослинництва є розширення посівних площ та покращення їх структури. Всього у господарстві було засіяно 215 га землі, з яких 110 га, або 51 % - під олійними культурами. З них 30 га, або 14 % складають посіви сої, а 80 га, або 37 % - соняшнику.

9. Здійснене порівняння основних показників ефективності виробництва насіння сої та соняшнику на підприємстві, які доводять більшу ефективність вирощування сої для господарства, ніж соняшнику,

вважаємо за доцільне рекомендувати керівництву переглянути структуру посівів та збалансувати посівні площі під олійними культурами, збільшивши посівні площі під соєю.

9. Запропоновані зміни до технологічної карти виробництва сої з урахуванням розпочатої в господарстві направлені на підвищення економічної ефективності його виробництва. В результаті цих змін експлуатаційні затрати зменшаться, а технологія виробництва сої покращиться. Виробнича собівартість за таких умов знизиться з 348,1 грн/ц до 312,0 грн/ц, або на 10,4 %. Урожайність сої при запропонованій технології складе 38 ц/ га. Рентабельність виробництва та реалізації сої складе 151,5 %, що на 24,2 відсоткових пункти вище фактичного показника 2017 р.

10. Розраховано беззбитковий об'єм виробництва і реалізації сої для досліджуваного господарства – 165,1 ц. Обсяг виробництва при запропонованій технології перевищує беззбитковий обсяг виробництва на 974,9 ц.

11. Агропромислове виробництво характеризується високим ступенем ризиковості. Проведено аналіз ризиковості запропонованих економіко-технологічних змін. За очікуваним варіантом норма беззбитковості становить 16,7 %, що дає змогу виробнику через виникнення несприятливої ситуації знизити обсяг виробництва на 16,7 %, не зазнаючи при цьому збитку. Проект має не досить високий ступінь надійності, оскільки навіть у разі зміни основних факторів, норма беззбитковості має рівень до 20 %.

Низький рівень норми беззбитковості залежить, в першу чергу, від незначної величини валового збору, яка, в свою чергу залежить від невеликої посівної площі – лише 30 га. Збалансування посівних площ під олійними культурами сприятиме підвищенню зазначеного показника.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Гаценко Н.Ю. Удосконалення організаційної структури підприємства як одна з умов його прибуткового функціонування / Н.Ю. Гаценко // Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції [«Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи»]. – Харків, ХНТУСХ ім. П.Василенка, 2018. – С. 68 – 71.
2. Гаценко Н.Ю. Інтенсивні ресурсозберігаючі технології в сільськогосподарському виробництві: вимоги часу / Н.Ю. Гаценко // Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків: ХНТУСГ, 2018. – Вип. 1. – С. 8 – 10.

Анотація

Гаценко Н.Ю. Удосконалення управління ефективністю виробництва та збуту сої.

В магістерській дипломній роботі обґрунтоване стратегічне значення інтенсифікації виробництва та переробки сої, виявленні динамічні тенденції змін організаційно-економічних характеристик підприємства; визначені внутрішньогосподарські резерви та сформовано пропозиції щодо підвищення ефективності виробництва сої. Зроблено оцінку можливостей підприємства щодо використання виявлених резервів збільшення виробництва сої та проведено аналіз ризиковості виробництва та реалізації сої на підприємстві.

Ключові слова: економічна ефективність, інтенсифікація, резерви підвищення ефективності, ризик.

Summary

Gatsenko N.U. Improvement in the management of the production and marketing of soybeans.

In the master's thesis the strategic importance of the intensification of soybean production and processing is substantiated, dynamic trends of organizational-economic characteristics of the enterprise are detected; defined domestic reserves and proposals for increasing the efficiency of soybean production. An estimation of the possibilities of the enterprise regarding the use of the revealed reserves of increasing soybean production was made and the analysis of the riskiness of production and sales of soybeans at the enterprise was carried out.

Key words: economic efficiency, intensification, efficiency improvement reserves, risk.

Комп'ютерний набір і верстка
Н.Ю. Гаценко

Підп. до друку 05.11.2018. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк
офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк.0,9. Тираж 10 прим.
Замовлення № ___

Надруковано в КП «Міська друкарня»
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 3613 від 29.10.2009р.